

ล็อกได้ทำงานช่วย The Earl of Shaftesbury ในฐานะเป็นเลขานุการ เป็นเวลาหลายปี นอกจากนี้เขายังเป็นตัวเตือนให้บุตรของ Earl (1666 - 1683) และได้ติดตาม Earl ไปยังประเทศออลล์แลนด์ ในฐานะผู้ถูกเนรเทศด้วย ล็อก ได้กลับประเทศอังกฤษอีกครั้งในปี ค.ศ.1689 หลังจากการสละราชสมบัติของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II)

ในปี ค.ศ. 1661 ล็อกได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ที่มหาลัยออกฟอร์ด เขามีหน้าที่ในการบรรยายและตัดสอบปัญหาของบัณฑิตศิลปศาสตร์ หัวข้อนลักษ์ที่ตัดสอบ คือ กฎหมายชาติ เขายังได้ตั้งคำถามเชิงทฤษฎีความรู้ว่า “เราเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติได้อย่างไร”

ล็อกแบ่งความรู้ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. **ความรู้ทางผัสสะ (Sensitive Knowledge)** รู้ได้โดยตรง โดยประสบการณ์เป็นหน่วย ๆ ไม่สัมพันธ์กัน ความรู้แต่ละหน่วย เรียกว่า Simple Idea (มโนคติเดียว) เป็นความรู้ที่ถูกได้ว่าจริง โดยไม่ต้องพิสูจน์ให้เป็นความรู้พื้นฐานหรือมูลบทสำหรับการพิสูจน์ และถ้าพิสูจน์อย่างสมเหตุสมผลก็เชื่อได้ว่า ผลสรุปจะต้องจริงเสมอไป เช่น เห็นดอกไม้ดอกนี้ คลำพบตัวนี้

2. **ความรู้ที่เป็นไปได้ (Probable Knowledge)** เป็นมโนคติเดียวเหมือนกัน แต่เราไม่สามารถมีประสบการณ์โดยตรง เช่น ความโน้มถ่วง แสงเดินทาง เป็นต้น

3. **ความรู้โดยอัชญาณ (Intuitive Knowledge)** เป็นความรู้ปัจจุบันมโนคติเดียวซึ่ง (Complex Idea) เป็นการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติเดียวตั้งแต่ 2 ขั้นไปและเป็นการเข้าใจได้โดยตรง ไม่ต้องข้างสิ่งอื่นมาสนับสนุน นั่นคือ พอแต่เข้าใจมโนคติเดียวันนั้นแล้วก็เห็นความสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง เช่น ส้ายอยู่ไม่คำ กลมย่อมไม่เหลี่ยม 3 มากกว่า 2 เป็นต้น ความรู้ปัจจุบันนี้เชื่อได้ว่าจริง

4. **ความรู้โดยการพิสูจน์ (Demonstrative Knowledge)** เป็นความรู้ที่ได้มาโดยการใช้หลักตรรกวิทยากับมโนคติที่มีอยู่ก่อนแล้ว ต้องรักษาเงื่อนไขการพิสูจน์ให้ครบถ้วนจึงจะเชื่อถือได้ และจะมีความจริงใจของมโนคติที่นำมาใช้ เช่น ความรู้ที่ได้จากการพิสูจน์ของคณิตศาสตร์ แต่ถ้ามโนคติที่นำมาใช้เป็นเพียงสมมุติฐาน ความรู้ที่ได้จะมีความจริงแค่ระดับเป็นไปได้ เช่น ความรู้ที่ได้จากการพิสูจน์หรือคำนวนของวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5. วิวรณ์ (Revelation) เป็นความรู้ทางศาสนาและศีลธรรมโดยเฉพาะเราไม่มีทางจะรู้เองได้ว่าจริงหรือไม่จริง แต่ถ้ามีหลักฐานยืนยันว่า พระเจ้าได้มาเปิดเผยให้ทราบจริงเราต้องถือว่า คำสอนดังกล่าวแน่นอนจริง จะนำหลักธรรมกิทยามาใช้นาความรู้เพิ่มต่อไปก็ได้ (นุญมี แห่นแก้ว, 2536 : 150 - 152)

ทัศนะทางจริยศาสตร์ของลอกค

แนวคิดทางจริยศาสตร์ของลอกค มีรากฐานมาจากประสบการณ์นิยม ลอกคเห็นว่าการกระทำที่ทำให้ตัวเองมีความสุขเป็นสิ่งที่ดี มนุษย์มีมาตรฐานการตัดสินทางศีลธรรม โดยปราศจากกฎเกณฑ์มนุษย์เป็นมาตรฐานการวัดทุกสิ่งทุกอย่าง มนุษย์ทั้งหลายได้ความรู้ทางศีลธรรมและตระหนักถึงพันธุกรรม (Obigation) ของตนเพื่อปฏิบัติตามกฎทั้งหลายโดยประสบการณ์ ลอกค กล่าวว่าความสุขและความเจ็บปวดทรมานเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ของศีลธรรม (Pleasure and pain are the great tenders of morality) ความสุขและความทุกข์เป็นความโน้มเอียงของธรรมชาติ หรือเป็นหลักการปฏิบัติ มนุษย์เรียกความดีว่าเป็นเหตุแห่งความสุข และความชั่วเป็นเหตุของความทุกข์ทรมาน มนุษย์ทุกคนประถนนาให้ตนมีความสุข ตามธรรมชาติมนุษย์ทั้งหลายไม่ต้องการมีกฎ (Law) ที่มาควบคุมตัวเอง แต่กฎของสังคมเป็นตัวกำหนดเจตจำนงของมนุษย์ โดยการให้คุณและโทษ สุขและทุกข์

สัญญาประชาคม (Social Contract)

ลอกค มีความเห็นว่า การปกครองระบบสมบูรณ์สิทธิราชที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจหั้งทางนิติบัญญัติและภารกิจทางจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม เพราะจะหมายความนุษย์ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินอย่างยุติธรรมไม่มีคติไม่ได้ นอกจากนั้นยังไม่มีใครออกกฎหมายควบคุมพระมหากษัตริย์ได้ ลอกคเห็นว่าสภาพธรรมชาติ (State of Nature) เต็มไปด้วยสันติภาพ มนุษย์อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติเท่าเทียมกัน แต่มนุษย์ไม่เข้าใจกฎธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้ มนุษย์จึงตกลงทำสัญญาที่จะอยู่ร่วมกันในรูปแบบแห่งจักรภพ

สัญญาประชาคมของลูกค้าเป็นพันธสัญญาที่มุ่งร่วมใจกัน ตั้งขึ้นเพื่อสังคมการเมือง สัญญาประชาคมไม่ใช่พันธสัญญาระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชน แต่เป็นพันธสัญญาของ ประชาชนเพื่อประชาชน มีรัฐบาลเป็นองค์กรอธิปัตย์ รับผิดชอบงานและใช้ไปเพื่อผลประโยชน์แห่ง ความสุขของประชาชนแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ประชาชนได้มอบหมายอำนาจให้บัญถีให้แก่ บุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะรับภาระนี้ และเป็นที่ไว้วางใจว่าจะปกป้องคุ้มครองพวกราชฯ โดย กฎหมายที่แน่นอน อำนาจทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบด้วยความไว้วางใจให้กระทำ กิจการใด ย่อมถูกจำกัดโดยจุดประสงค์นั้น เมื่อได้กิตามที่จุดประสงค์นั้นถูกละเลยหรือปฏิเสธ ความไว้วางใจ (The Truth) จะหมดไปโดยปริยาย และอำนาจที่ได้รับมอบหมายก็จะกลับไปสู่ เจ้าของและเจ้าของก็จะมอบหมายให้ผู้ที่พวกราชฯ คิดว่าดีที่สุดสำหรับความปลอดภัยและมั่นคง ของชีวิตและทรัพย์สินของพวกราชฯ

ทฤษฎีการศึกษา (Theory of Education)

ลูกค้าได้เขียนหนังสือชื่อ “แนวคิดบางประการเกี่ยวกับการศึกษา” เข้าได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ เข้าได้อธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า

“คนทุกคนที่เราพบเห็น เก้าสิบส่วนในสิ่งที่เขาเป็น จะดีหรือชั่วมีประโยชน์หรือไม่มี ประโยชน์ ขึ้นอยู่กับการศึกษาของพวกราชฯ”

การจัดการศึกษาด้านร่างกายให้เด็ก ๆ ลูกคอกล่าวว่าควรยึดแบบจำลองของชนชั้นกลางที่ ประกอบอาชีพเกษตรกร ควรหลีกเลี่ยงการตามใจและความอ่อนแอด ต้องทำให้ร่างกายมีระเบียบ วินัยสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ต้องบรรจุเข้าไปในการศึกษาได้แก่ การกำหนดลักษณะสุขอนิสัย

ลูกค้าได้เข้าให้เห็นว่าเสรีภาพและการตามใจตนเองเป็นสิ่งไม่ดีสำหรับเด็ก เด็กจะขาดการตัดสินใจด้วยตัวเอง เด็กต้องการการแนะนำอย่างรั้งและวินัย พ่อแม่และครูจะต้องสร้างอำนาจของตน ให้เหนือเด็ก อาจเริ่มต้นด้วยการใช้อำนาจ ทำให้เกิดความกลัวและความเกรงขาม จากนั้นจึง ทำให้เกิดความรักและความเป็นเพื่อน

ลูกคอกล่าวว่างานชั้นแรกที่พ่อแม่และครูจะต้องทำ คือการเหนี่ยวรั้งและการทำใจของเด็กให้สุภาพอ่อนโยน “จิตใจ” ของเด็กจะต้องไม่ใช้ไปในแนวทางที่ผิดหรือทำให้เกิดการแตกหัก “มาก” นัก เพราะว่าถ้าหากเด็กขาดความเข้มแข็งและขาดความอดทน เขายังคงเป็นบุคคลที่ แยกกันเดิม ดังนั้นเขาก็จะได้ดำเนินการลงโทษให้เจ็บกาย ยกเว้นในกรณีที่เด็กต้องรับเขาแต่ใจตัวเอง

ลูกเห็นว่า รางวัลช่วยส่งเสริมด้านกำลังใจ รางวัลช่วยเพิ่มและช่วยขยายความชอบในธุรกิจของ เรายื่นให้ออยู่ในจำนำ และให้มีความรู้แจ่มแจ้ง

แนวการจัดการศึกษาของลูก ได้ให้คำแนะนำว่าผู้ปกครองและครูควรใช้เทคนิค “การยกย่อง” และ “การทำให้อับอาย” ยุทธวิธีทั้ง 2 ประการ ที่มีความเป็นไปได้นี้ เป็นวิธีที่มีอิทธิภาพถ้าหากเด็กรักในความเชื่อและความเข้าใจในการละอายและความอดสูใจจะต้องทำให้พากเด็ก ๆ รู้จักกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องและต้องลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเข้าไปสู่ความสำเร็จ ถูกต้องกฎเกณฑ์และข้อบังคับจะช่วยในประเด็นนี้ได้อย่างมาก ลำพังเพียงอาศัยการฝึกฝนก็จะช่วยทำให้เด็กรักความมีชื่อเสียงและลดความอับอายในตัวเด็ก การฝึกฝนเป็นบ่อเกิดของนิสัย ต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาคือ จุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งของการศึกษา

ลูกได้เสนอให้ยกเลิกระบบการจัดโรงเรียนตามแบบประเพณีนิยมและได้ดำเนินการโดยแสดงให้เห็นถึงวิธีการเรียนที่จะเรียนได้เร็วขึ้น หรือเรียนได้ก้าวหน้าขึ้น โดยการผสมผสาน วิชาต่าง ๆ ที่เรียนเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ลูกได้เสนอให้ใช้ภาษาلاتินและภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่สอนในวิชาคณิตศาสตร์และเรขาคณิต การเรียนตามกาลเวลาและการเรียนภูมิศาสตร์ การเรียนด้วยอาศัยลูกโลก เด็กสามารถเข้ามายิงภูมิศาสตร์และคณิตศาสตร์ และการเรียนตามลำดับสำคัญของกาลเวลา การศึกษาวรรณคดีละตินก็สามารถผสมผสานเข้าไปกับการศึกษาวิชา จริยธรรมและเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ธรรมชาติ

ลักษณะความเชื่อผู้มีอำนาจในทฤษฎีการศึกษาของเขามีดังนี้ นอกเหนือไปจาก ความไม่พอใจของทฤษฎีปักป้องนิยามตามแบบการจัดรัฐของลูก ลูกได้มองเห็นอย่างถูก ต้องว่ารัฐบาลเกิดขึ้นก็เพื่อปักป้องประชาชน ลักษณะในการต่อต้านรัฐบาลจะต้องได้รับการคุ้มครอง ล้อมวงการปฎิบัติหรือการข่มขู่เพื่อทำการปฎิบัติในฐานะเป็นทางที่ประชาชนจะทำการปักป้อง ตนเองในการต่อต้านรัฐบาล ดังนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือ ความมั่นคงของสังคมตอกย้ำในมือของ ผู้ปกครองพากเข้าเท่านั้น เป็นพากปลุกระดมประชาชนให้ลุกขึ้นปฎิบัติหรือรักษาสันติสุขและ ความเรียบร้อยของสังคม จุดนี้เป็นจุดกำเนิดของทฤษฎีการจัดการศึกษาแบบการเชือฟังผู้มี อำนาจปฎิบัติของสังคม จุดนี้เป็นจุดกำเนิดของทฤษฎีการจัดการศึกษาตามแนวทางของลูก จะช่วยทำให้ลูกของสุภาพบุรุษเป็น นักปักป้องอุดมคติ ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาเพื่อให้รู้ในสิทธิของตนเอง (วิชิต ดาภรณ์, 2537 : 148 - 153)

ยัง ยาร์ค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. 1712 - 1778)

รูสโซเป็นชาวสวิต เกิดที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1712 พ่อของรูสโซมีอาชีพเป็นคณานรับจ้างสอนเด็ก แก้ไขภาษาต่างๆ มีรายได้ไม่พอเพียง ที่จะเลี้ยงดูครอบครัว แม่ของรูสโซถึงแก่กรรม ขณะที่เขาก็ได้เพียง 2 อาทิตย์ เข้าจึงอยู่ในความดูแลของน้าสาวชื่อ แจคเกอลิน (Jaqueline)

รูสโซเรียนหนังสือกับพ่อสอนเป็นเด็ก พ่อสอนให้ห้องจำจินตภักรีก และภาษาلاتินเข้า เมื่อหน่ายที่ถูกพ่อเรียบเรียนตี จึงหนีไปอยู่กับลุงชื่อ เบอร์nard (Bernard) ที่เมืองลิองส์

ในปี ค.ศ. 1722 เมื่อรูสโซอายุได้ 10 ปี ลุงได้จัดส่งให้ไปเรียนหนังสือกับพระสอนศาสนา ชื่อ เมเชอเรอร์ แวนเบอร์เชีย (M. Landbercier) ที่ตำบลบอร์ซี (Borsisy) หลังจากนั้นเขากลับมาอยู่กับลุงเบอร์นาร์ด

รูสโซเริ่มทำงานเป็นเหมียนศาล รับจ้างเป็นคณานร้านช่างทำบล็อก ช่างแกะสลัก และเป็นครุษอนหนังสือ

หลังจากนั้นรูสโซได้เข้าศึกษาที่ เชนต์ ลาเซร์ (St. Lazere) เป็นพนักงานในสถานทูต ฝรั่งเศสประจำสำนักเรียนชั้นนำ

รูสโซมีชื่อเสียงในการเขียนนวนิยาย วรรณคดี และบทความ เช่นถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1778 อายุได้ 66 ปี

ผลงานของรูสโซ

ในปี ค.ศ. 1750 รูสโซได้รับรางวัลชนะเลิศประกวดบทความชื่อ "Discourse on the Arts and Sciences"

ในปี ค.ศ. 1754 รูสโซได้เขียนบทความชื่อ "On the origin and foundations of inequality among men" หรือ "สมภูมิฐานแห่งความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในหมู่มนุษย์"

บทประพันธ์ที่น่าสนใจของรูสโซ

1. The Political Economy
2. The New Heloise
3. The Social Contract
4. The Government of Poland

ปี ค.ศ. 1773 รุสโซเยียนหนังสือชื่อ Emile มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา แนวการศึกษาของรุสโซมีดังนี้

1. พลศึกษา ให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระเพื่อเด็กจะได้เติบโตตามธรรมชาติ
2. พุทธศึกษา ให้นักเรียนเรียนจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส
3. จริยศึกษา ให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจจากผลที่เด็กได้ประพฤติและประสบด้วยตัวเองโดยไม่บังคับ

วิธีการสอนของรุสโซ

1. ใช้ประสบการณ์ของเด็กสอนเด็กเอง
2. ไม่สอนท่องจำอย่างนักแก้วย
3. สอนตามความสนใจ ตามธรรมชาติของเด็ก ไม่ใช้สอนให้เด็กยอมรับและปฏิบัติตามอย่าง many (อบรม ศินภิบาล, 2518 : 143 – 144)

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของรุสโซ

รุสโซได้เขียนหนังสือชื่อ เอมิล (Emile) และได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1726 เข้าเสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะความมุ่งหมายของการศึกษา ความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อตามธรรมชาติของเด็ก เขากล่าวว่า ครูที่สำคัญและจำเป็นที่สุดคือ ธรรมชาติมนุษย์และความชำนาญ

ขบวนการเรียนการสอน ตามแนวความคิดของรุสโซมีลักษณะดังนี้

1. เปลี่ยนจากการใช้จำนำบังคับ กดขี่มาเป็นการใช้เหตุผลและการทดลอง ค้นคว้า การลงทิฐักเรียนทางกาย ถือว่าเป็นขั้นตรายต่อการศึกษา
2. การศึกษาควรจัดให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เด็กในวัยต่าง ๆ กันย่อมมีความสนใจและแสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน การศึกษาจึงควรดำเนินถึงความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ
3. การศึกษาในขั้นต้น (ระดับประถมศึกษา) ควรสอนโดยการใช้สัมผัสเป็นหลัก เพราะความรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นบ่อเกิดของความรู้ การท่องจำไม่เหมาะสมแก่เด็กในวัยเริ่มแรก

เพาะเป็นการบันทุนการตัดสินใจและการคิดด้วยเหตุผลขาดเสรีภาพ และไม่ควรเน้นในทาง อักษรศาสตร์มากเกินไป เพาะทำให้เห็นห่างจากสภาระธรรมชาติ

4. เด็กในสภาระธรรมชาติย่อมต้องการแสดงจริตกิริยา ความรู้สึกของมาย่างเสรี ซึ่ง สามารถจะได้รับการตอบสนองได้ด้วยการสนทนาก การเขียน ดนตรี ละครบ พลศึกษา และวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภูมิศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ควรสอนโดยวิธีธรรมชาติ

5. การสอนควรเพ่งเล็งในตัวเด็กมากกว่าวิทยาการและศิลปะ โดยมุ่งให้เด็กได้เข้าถึง เสรีภาพในร่างกาย เหตุผล ศีลธรรมจรรยาและการประชุม และควรจะส่งเสริมชีวิตในสภาระธรรมชาติในโลกนี้ไม่ใช่โลกหน้าตามแบบคริสตศาสนา อนึ่ง การศึกษาความมีขوبเชิงกว้าง และดัดแปลงได้ง่าย เพื่อประโยชน์ให้ทราบความคิดความสามารถของเด็ก แก่ไขข้อบกพร่องในเรื่องการศึกษา โดยแบ่งชั้นวรรณะและเตรียมตัวบุคคลให้สำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (เดือน คำดี, 2526 : 101 - 123)

ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาของรุสโซได้แก่ การรักษาประเพณีนิยมลัทธิทางการเมือง รุสโซ กลับมาสนใจทางการศึกษาและเขามุ่งเสาะหาข้อหาที่ถูกต้องตามกฎหมาย เขายังมีความเชื่อว่า การศึกษา จะช่วยรักษาสังคมเมืองได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ได้ การตีความของรุสโซก็เนื่อง กับคนอื่น ๆ กล่าวคือ ต่างก็ยึดมั่นอยู่ในลัทธิขัจนาของระบบทฤษฎีการศึกษาเชิงการเมืองแบบ เปิดเสรีฯ เพราะว่ารุสโซมีความเชื่อว่ามันเป็น “ธรรมชาติ” ของมนุษย์ในสังคมพลเรือน จะต้อง เชื่อฟัง กล่าวคือ เมื่อคนได้หนีออกจากรัฐตามธรรมชาติและเขามาดำรงชีพอยู่ในสังคม การ ดำเนินชีวิตตามความตั้งใจของบุคคลก็จะไม่เป็น “ธรรมชาติ” อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ รุสโซจึงได้ ยืนยันว่า การอาศัยรูปแบบการศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งได้แก่ แบบการศึกษาที่ช่วยรักษาสภาพการณ์ ของเด็กที่บริสุทธิ์ ตามกำหนดมนุษย์จะเชื่อถือความตั้งใจโดยทั่วไปตาม “ธรรมชาติ” พากษาจะ แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน

รุสโซได้เสนอวิธีการเชิงนวนิยายอย่างหนึ่งท่อนักการศึกษา ผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดก็จะไม่มี ครุเป็นผู้แนะนำ กล่าวคือ เป็นผู้ที่ทำการรักษาและเป็นผู้ปกครอง “การศึกษาตามธรรมชาติ” ช่วย ลดลัทธิขัจนาจนิยมลง อย่างไรก็ตาม มันก็ยังเป็นลัทธิขัจนาจนิยมอยู่ รุสโซใช้การมองเห็นอย่าง ขัดเจนของเขานำเสนอในธรรมชาติของมนุษย์และการพัฒนามนุษย์มาใช้ในการปูรุ่งแต่งกระบวนการ การ ศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการควบคุมและการปูรุ่งแต่งเด็ก ๆ เขายังเสนอแนะให้ครูได้ปล่อยให้เด็กได้

“คิดเสมอว่าเข้าเป็นครู เมื่อเข้าคือครูจริง ๆ” ในทำนองเดียวกัน เขากล่าวว่า “ไม่มีการเช่าให้ได้ จำนำได้ที่จะสมบูรณ์ได้ เช่น แบบหลักหลายของเสรีภาพ” เมื่อเด็ก ๆ บรรลุถึงวัยรุ่นและมีกำลังแข็งแรงมากกว่าครู เขายังได้รับการควบคุมโดยอารมณ์ต่าง ๆ ของเข้า “อารมณ์แรกของเข้า ได้แก่การมีอำนาจ ซึ่งท่านควบคุมอารมณ์ของเข้า เขามีอิสระและเดี่ยวนี้ ข้าพเจ้ามองเห็นเข้าในอำนาจของท่าน” หน้าที่ของครูคือ ช่วยตอบแต่งหนุ่มสาวให้ตรงตามจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่ตั้งไว้สนองตอบความต้องใจโดยทั่วไป ในรูปของการปฏิบัติจริงสอนต่อการยอมรับในอำนาจของตนของคนส่วนใหญ่ด้วยความสมัครใจ (บริษิต ดาวน์, 2534 : 175 - 176)

อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant ค.ศ. 1724 – 1804)

อิมมานูเอล ค้านท์ เป็นชาวเยอรมัน เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1724 ในตรรกะถือครรภ์ในคริสต์ศาสนาไฟติสม์ (pietism) ซึ่งเป็นนิกายที่เรียกร้องให้เชื่อถือและปฏิบัติตามคำสอนของพระเยซูอย่างเคร่งครัด เขายังเกิดที่เมืองโคนิกสเบริก (Konigsberg) บิดาเป็นช่างทำเข็มขัด ค้านท์เข้าศึกษาในโรงเรียนแห่งแรกชื่อ Collegium Fredericianum และต่อมาได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโคนิกสเบริก (University of Konigsberg)

ค้านท์สนใจวิชาคณิตศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์เป็นพิเศษ เขายังได้เป็นอาจารย์พิเศษประจำมหาวิทยาลัยโคนิกสเบริก ค้านท์มีภูมิปัญญาและคิดลึกซึ้งเกินกว่ามนุษย์ธรรมชาตจะเข้าใจ การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีระบบ ระบุสีน แต่ต้องต่อเวลา เขารองตัวเป็นสอดคล้องชีวิต

นอกจากคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แล้ว ค้านท์ยังสนใจวิชาฟิสิกส์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา และมีความสนใจในกิจกรรมบ้านเมืองพอสมควร เขายังชอบแนวคิดของรัสโซ่ เจ้าของทฤษฎีสัญญาประชาคมอย่างมาก ค้านท์เคยเขียนบทความวิจารณ์ “แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาแห่งประวัติมนุษยชาติ” ของ Herder และเขียนบทความเรื่อง “สันติภาพอันถาวร” ซึ่งถือว่าเป็นบทความที่แสดงแนวคิดทางการเมืองชิ้นสำคัญของค้านท์

ค้านท์ไม่เคยเดินทางไปเมืองไหนเลย เขายังติดต่อกับนักปรัชญาทั้งหลายทางจดหมาย ค้านท์ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1804

ปรัชญาของค้านท์

ค้านท์ได้ศึกษาปรัชญาของลัทธิประสบการณ์นิยม (Empiricism) ซึ่งมีแนวคิดว่า ประสบการณ์เป็นที่มาของความคิดและเป็นความจริงในโลก ลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) ซึ่งมีแนวคิดว่าเป็นความจริงที่เกี่ยวกับโลกแห่งธรรมชาติและโลกเหนือธรรมชาติ สามารถรู้ได้ด้วยเหตุผล ค้านท์คิดว่าทฤษฎีทั้งสองไม่เพียงพอที่จะอธิบายความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้

ค้านท์จึงสร้างทฤษฎีทางปรัชญาใหม่ซึ่งสามารถอธิบายความจริง ใช้กฎเกณฑ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานทางศาสนาและศีลธรรม

ปรัชญาของค้านท์เป็นปรัชญาเชิงวิจารณ์ (The critical philosophy) โดยสร้างหลักการ 3 ประการ คือ

1. หลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ (The critique of pure reason)
2. หลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลปฏิบัติ (The critique of practical Reason)
3. หลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลในทางสุนทรียภาพ (The critique of Judgement)

หลักการวิจารณ์ของค้านท์ หวังผลทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ค้านท์ถือว่าปรัชญาจะต้องตอบปัญหาทั้งทางพหุทิปปรัชญาและปัญหาศีลธรรม ค้านท์เริ่มคิดด้วยการตั้งปัญหาเบื้องต้น 3 ข้อ คือ

1. ข้าพเจ้าสามารถรู้อะไร ? What can I know ?
2. ข้าพเจ้าควรปฏิบัติอย่างไร ? What Should I do ?
3. ข้าพเจ้าน่าจะหวังอะไร ? What may I hope for ?

ปัญหาแรก ค้านท์พยายามที่จะตอบในหลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ ปัญหาที่สอง พยายามที่จะตอบในหลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลปฏิบัติ ปัญหาที่สาม เขาได้พยายามที่จะตอบในหลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผลในทางสุนทรียภาพ

ค้านท์ประส่งค์ที่จะเขียนคำสอนทางศาสนาคริสต์ที่ดีที่สุด (Summa Theologica) สำหรับคนสมัยใหม่ แต่เขากล่าวว่าต้องการที่จะได้ความรู้ที่เป็นแบบสังเคราะห์ (Synthesis of Knowledge) ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของนักบุญสมัยกลาง เพราะพื้นฐานของค้านท์ตั้งอยู่บนภูมิปัญญามากกว่าอภิปรัชญา เจตนาของค้านท์ต้องการที่จะวิจารณ์ความสมบูรณ์ของความรู้พร้อมด้วยพิจารณาถึงขบวนการ และขอบเขตจำกัดของมนุษย์

ความเห็นของค้านท์เกี่ยวกับอภิปรัชญา เอกภาพวิทยา (Cosmology) และเทววิทยา (Theology) เห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากอภิปรัชญาไม่ได้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ปัญหาเรื่องอภิปรัชญาเป็นปัญหาที่หากข้อยุติไม่ได้

แนวคิดเกี่ยวกับถ่ายทอดวิทยา (Epistemology)

ค้านท์เชื่อว่าโลกเราเป็นเพียงปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง โดยของปรากฏการณ์เป็นวัตถุแห่งความรู้ของเราระบบที่อยู่ภายใต้กฎของการแพร่หลาย จุดมุ่งหมายของวิทยาศาสตร์ก็เพื่อจะดันหากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของโลกปรากฏการณ์นี้ ในการค้นคว้าทางถ่ายทอดวิทยาของค้านท์ ได้แยกลักษณะพื้นฐานสองประการของประสบการณ์คือ ผัสสะและไม่พบ หรือความเข้าใจ โดยกล่าวว่าผัสสะมีรากฐานมาจากประสบการณ์ สามารถโน้มน้าวมีรากฐานมาจากเหตุผลหรือปัญญา (intellect) ค้านท์เห็นด้วยกับฝ่ายประสบการณ์นิยมที่ว่า ไม่มีความรู้ใดที่จะอยู่นอกเหนือจากผัสสะ แต่ค้านท์ขัดแย้งกับฝ่ายประสบการณ์นิยม เนื่องจากกล่าวว่าผัสสะอย่างเดียวไม่อาจจะสร้างประสบการณ์และความรู้ เรายังต้องหากที่ให้ความหมายแก่ประสบการณ์ นักจิตวิทยาในมักเชื่อว่า เราไม่ได้รับความรู้ทางผัสสะในภาวะบริสุทธิ์ แต่ว่าเราได้รับความรู้ทางผัสสะในฐานะเป็นเครื่องประกอบของความเข้าใจเท่านั้น ไม่มีผัสสะหรือความรู้สึกอย่างเดียวแต่เรามีความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งอื่นด้วย เรามีความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมีคุณภาพเฉพาะที่ตั้งอยู่ในกระแสโดยเฉพาะเท่านั้น เราไม่รับรู้ผัสสะแต่เรารับรู้สิ่งทั้งหลายต่างหาก ถ้าปราชากความหมายที่ถูกให้โดยการรับรู้แล้วผัสสะหรือความรู้สึกก็ไร้ความหมาย หลังจากการรับรู้เท่านั้น ผัสสะจึงจะทำให้รู้สึกรู้สึกลงอีก ทั้งนลายมีสภาพแตกต่างกัน

ค้านท์กล่าวว่า ตามหลักจิตวิทยา จิตย่อ้มทำงานตามกระบวนการของความรู้ จิตย่อ้มเลือกเอาไว้ว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นทันใด ปฏิเสธผัสสะบางอย่าง พร้อมกันมั่นก็อาจฯ รวมกันเข้ากับผัสสะอื่น ๆ ดังนั้นค้านท์จึงเห็นว่า เป็นการเข้าใจผิดของฝ่ายประสบการณ์นิยม ซึ่งถือว่าจิตไม่ใช่ตัวทำงานในกระบวนการความรู้ของมนุษย์ ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากสภาวะภายนอกที่จัดความหมายให้กับผัสสะเท่านั้น ความคิดสำคัญมาจากการรับรู้จากการผัสสะ ไม่มีมโนภาพหรือความเข้าใจที่ปราศจากความรู้สึกทางผัสสะ กล่าวคือ ถ้าขาดการเข้าใจแล้ว ความรับรู้ทางผัสสะก็ไร้ความหมาย ดังนั้น ค้านท์จึงกล่าวว่า “มโนภาพ ถ้าปราศจากการรับรู้ทางผัสสะ

แล้วก็ว่างเปล่า การรับรู้ทางผัสสะถ้าปราศจากนิภาพก็กล้ายเป็นความบอด Conception without Perception is Empty : perception without conception is blind"

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx ค.ศ. 1818 – 1883)

มาร์กซ์ เป็นนักปรัชญาเชื้อชาติเยอรมัน เกิดใน theologian ผู้ดีมสกุล เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ.1818 ที่เมือง Treves ทางภาคใต้ของประเทศเยอรมัน บิดาเป็นหนายความที่มีชื่อเสียงที่สุด แห่งเมืองเตเรียส

เมื่ออายุได้ 17 ปี มาร์กซ์ได้ศึกษาที่มหาลัยบอนส์และเบอร์ลิน เข้าได้ศึกษาวิชากฎหมาย และรัฐศาสตร์ มาร์กซ์สนใจในวิชาปรัชญาของไฟร์ดริช เยเกล ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของ ชาวเยอรมัน เขารีบเน้นหลักสูตรของเยเกล เมื่ออายุได้ 19 ปี และได้เข้าทำงานเป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ในรัฐปรัสเซีย ในปี ค.ศ.1841 เข้าได้รับปรัชญาเอกด้านปรัชญาจากมหาวิทยาลัย จีนา

ระหว่างการเป็นนักหนังสือพิมพ์ มาร์กซ์ได้เห็นแจ้งในหลักการปฏิพัฒนาการเริงสรรานิยม (Materialistic Dialectic) เข้าได้เขียนผลงานเผยแพร่ความคิดนี้ โดยหวังว่าจะช่วยแก้ ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้มาร์กจะยกย่องเยเกลเป็นอย่างมาก แต่เขามีแนวคิดขัดแย้งกับหลักการสำคัญของ เยเกล มาร์กซ์เห็นว่า "วัตถุนิยม" มีความสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด ในขณะที่เยเกลเห็นว่า สปirit หรือ ศีลธรรมจรรยาเป็นสิ่งสำคัญ

ในปี ค.ศ.1844 มาร์กซ์ได้เดินทางไปยังกรุงปารีส เพื่อศึกษาค้นคว้าปรัชญาเศรษฐกิจ และได้พบกับเยเกล ทั้งสองได้สนทนากับปัญหาสังคมนิยม จนได้จุดสูป 2 ประการ คือ

- เยเกล เห็นว่า คนทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน
- มาร์กซ์ เห็นว่า ความผิดพลาดของสังคม คือ การรังเกียจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (อบรม สันกิบาล, 2517 : 5 – 6)

มาร์กซ์จารน์ระบบปรัชญาของเยเกลว่าเป็นความคิดบริสุทธิ์ (Pure Thought) คือคิด และเข้าใจเอง โดยไม่คำนึงถึงว่ามนุษย์จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เป็นจริงของมนุษย์ได้หรือไม่ ทำให้

มนุษย์หลงใหลในความคิดและอยู่ในสภาพอญภากาภ (Alienation) แสดงว่าเยเกลยังไม่บรรลุอุตตรสูญ เพวะร่างด้าบบรรจุจิตใจเยเกลต้องสามารถกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ การเมือง และพบปะร่วมที่ครอบคลุมทุกอย่างได้จริง

มาวร์กซ์เชื่อว่าคำสอนของเขามีเป็นสัดธรรมที่สามารถนำไปแก้ปัญหาของมนุษย์ได้จริง มาวร์กซ์เห็นด้วยกับกฎปฏิบัติพัฒนาการของเยเกล แต่เยเกลผิดพลาดที่นำเขามาไปใช้กับจิตและพระเจ้า ถ้าใช้กฎปฏิบัติพัฒนา กับศาสนาโดยตรงก็จะແນບเนียนที่สุด นี้คือจุดเดิมต้นของลัทธิศาสนา นิยมแบบปฏิพัฒนา

แนวคิดมาวร์กซ์เกี่ยวกับปฏิพัฒนาของศาสนา

มาวร์กซ์เห็นว่า ศาสนาคือความจริงแท้ คือปรัมัตถ์ คือสัดธรรม แต่ไม่ใช่ศาสนาที่คงตัวไม่ใช่ศาสนาที่เฉียบ แต่เป็นศาสนาที่ดินบนพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ศาสนาพัฒนาตัวเองตามกฎปฏิพัฒนาการ คือเข้าขนะอุปสรรค แต่ศาสนาไม่จำเป็นต้องแสดงตัวเป็นสิ่งตรงข้ามเหมือนจิตของเยเกล สารท่อสารก็เป็นฝ่ายตรงข้ามกันได้ สารพัฒนาโดยการแบ่งภาคต่อสู้กัน สารส่วนใต้ต่อสู้มาก สารส่วนนั้นก็พัฒนาตนเองได้เร็ว ก้าวนานามากกว่าส่วนอื่น ส่วนที่พัฒนาตนเองได้เร็ว ก้าวนานามาก เป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตส่วนใดพัฒนาเร็วก้าวนาน้ำเป็นสัตว์ สัตว์ที่พัฒนาตัวเอง ก้าวนานามาก เป็นมนุษย์ มนุษย์ที่ต่อสู้มากจะพัฒนาเร็วกว่ามนุษย์ที่หลีกเลี่ยงการต่อสู้ แต่นั่นเป็นวิธีก้าวนานำของมนุษย์ที่ยังตลาดไม่ถึงขั้น เมื่อมนุษย์เรียนปรัชญาลดถึงขั้นบรรลุอุตตรสูญแล้ว ก็จะเข้าถึงสัดธรรม จะเห็นแจ้งว่าวิธีที่มนุษย์จะก้าวน้ำได้แนบเนียนที่สุดก็คือต่อสู้กับการทำงาน เมื่อมนุษย์เข้าถึงสัดธรรมนี้แล้ว มนุษย์ก็จะไม่ต่อสู้กัน และจะไม่แบ่งพากขั้ดแย่งกันอีกต่อไป ทุกคนจะก้มหน้าก้มตาทำงานเพื่อพัฒนาตัวเองและมนุษยชาติ จะไม่มีการทำศึกสงคราม แก่งแย่งชิงดี และจะไม่มีการเอาครองกันอีก ทุกคนจะรู้หน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างสงบสุขสันติภาพจะครอบคลุมทุกหนทุกแห่ง นี้คือโลกพระศรีอาริยะของมาวร์กซ์ ซึ่งมาวร์กซ์ไฟเผนว่ามนุษยชาติจะต้องบรรลุถึงในอนาคตอันใกล้

แนวปรัชญาของมาวร์กซ์คิดว่าการทำงาน (Labour) ไม่ใช่องค์ตัวเข้า ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้มนุษย์ เสื่อมเสียศักดิ์ศรี ตรงกันข้าม การงานที่ทำให้มนุษย์ที่สมบูรณ์ เพวะมนุษย์เป็นส่วนที่ก้าวน้ำที่

สุดของมวลสารที่ต้องปฏิพัฒนาอยู่่เสนอ มนุษย์ที่ขาดถึงขั้นเท่านั้นจึงจะเห็นแจ้งว่าการทำงานทำให้ธรรมชาติของมนุษย์ก้าวนำอย่างแนบเนียนที่สุด ไม่ทำงานย่อมเป็นส่วนเสื่อมเสียของมนุษยชาติ โครงการทำงานอะไรก็ได้แล้วแต่คนด แต่ทุกคนจะต้องทำงานเพื่อพัฒนาตัวเองและสังคม จึงจะมีชีวิตสมเป็นมนุษย์ที่ก้าวนำถึงระดับนี้ การทำงานเป็นการแสดงถึงอิสรภาพและเสรีภาพของผู้ทำงาน แสดงว่าเข้าไม่ติดข้องอยู่กับอุปสรรค เข้าสามารถปฏิบัติตนสมกับเป็นมนุษย์ ผู้ไม่สามารถทำงานศึกษาดูแลคนติดขัด ไม่มีความเป็นมนุษย์เต็มเปี่ยม เช่น อาจจะมีสุขภาพไม่ดี ใจไม่ปลดโล่ง หรืออาจจะยังไม่ได้ฝึกให้มีความสามารถทำงานอย่างมนุษย์เป็นต้น ทุกคน จึงต้องตะเกียกตะกายแสวงหาเสรีภาพ และอิสรภาพโดยทำงานอะไรสักอย่างให้ได้ และทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

การทำงานที่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คืองานที่พัฒนาตนของอยู่่ตลอดเวลา จึงต้องเป็นงานที่ผู้กระทำการสามารถภูมิใจในผลงานตน และได้รับผลประโยชน์ในการพัฒนาตัวเองแต่การ งานที่กรรมกรทำกันในโรงงานในขณะนี้ หาได้เป็นไปเพื่อพัฒนากระบวนการหรือสังคมไม่ แต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของเจ้าของโรงงานเป็นที่ตั้ง กรรมกรผู้ใช้แรงงานไม่มีโอกาสได้ภูมิใจในผลงาน ของตนเลย พวากเข้าต้องคร่าเครียดทำงานเกินควรอย่างจำใจเพียงเพื่อยังชีพไปแต่ละวัน ไม่มีอนาคต ไม่มีความหวัง ไม่อาจจะเลือกงานได้ นี่คือสภาพอญญาวยังไงแบบหนึ่ง การงานแทนที่จะ พัฒนามนุษย์กลับกลายเป็นมนุษย์ เครื่องจักรแทนที่จะใช้มนุษย์กลับใช้มนุษย์เสียเอง มากกว่ามีความ รู้สึกไม่พอใจกับสภาพของกรรมกรในโรงงานเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ตั้งปณิธานว่าจะต้องหาทางแก้ไข สภาพอญญาวยังไงให้หมดไปให้จดได้

อญญาวยในความหมายของ Marxist หมายความว่าแทนที่จะเป็นสิ่งสูงสุดในปฏิพัฒนาการ กลับอยู่ในสภาพเป็นทาสของเครื่องจักร ซึ่งมีสถานะต่ำกว่ามนุษย์ แทนที่จะเป็นเป้าหมายของ การผลิตกลับกลายเป็นเครื่องมือของการผลิต การทำงานแทนที่จะเป็นส่วนหนึ่งของศักดิ์ศรีของมนุษย์ผู้ทำงาน กลับเป็นสัญลักษณ์แห่งความอับอายของมนุษย์ Marxist คิดว่าสาเหตุของสภาพ อญญาวยดังกล่าวก็คือสังคมระบบทุนนิยม วิธีจะแก้ไขสภาพอญญาวยให้หมดสิ้นไปได้ คือสัม ระบบอนุทุนนิยม โดยให้ทุกอย่างเป็นของรัฐ และรัฐมีหน้าที่แยกจ่ายทั้งการทำงานและผลิตผลให้ ทุกคนได้มีความเป็นอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วิลเลียม เจมส์ (William James ค.ศ. 1842 - 1910)

วิลเลียม เจมส์ เป็นนักปรัชญาและจิตวิทยาชาวอเมริกัน เกิดที่นิวยอร์กในครอบครัวผู้ดี มีเงินเข้าเป็นพี่ชายของเยนรี เจมส์ (Henry James) นักเขียนนวนิยายชื่อดังของสหรัฐอเมริกา บิดาชื่อยเคนรี เจมส์ ชีเนียร์ (Henry James Sr.) นักศาสตร์วิทยา ในวัยเด็กเขามีโอกาสไปศึกษา ทำความรู้ในต่างประเทศ เช่น เยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส

เจมส์ได้รับปริญญา M.D. จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้อาจารย์สอนวิชาการแพทย์วิภาควิทยา (Anatomy) อยู่ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (1873) และสอนเกิร์ชิตวิทยา (Psychology) อยู่ ณ มหาวิทยาลัยนี้ (1875) ด้วย เจมส์เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางวิชาสรีรวิทยา (Physiology) เมื่อปี ค.ศ. 1876 และได้เป็นศาสตราจารย์ในวิชาปรัชญา (Philosophy) เขามีความสนใจเรื่องจิตและอารมณ์ ได้ค้นคว้าทดลองและเรียนรู้เรื่องหนึ่งสองเรื่อง The Principle of Psychology ซึ่งจัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1890 จัดเป็นตำราด้านจิตวิทยาที่สำคัญเรื่องเล่มหนึ่ง ซึ่งวิทยาลัยครูในสหรัฐอเมริกา และวิทยาลัยครูเกือบทั่วโลกใช้เป็นตำรา ได้มีผู้แปลเป็นภาษาอื่นอีกหลายภาษา

เจมส์เป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ต่อมาจอห์น ดิวอี (John Dewey) ได้นำมาพัฒนาให้เป็นทางปฏิบัติที่กว้างขวางมากขึ้น เป็นปรัชญาทางการศึกษาอีกด้านหนึ่ง

ลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เป็นลัทธิปรัชญาที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของความหมายและความจริง คือ

1. ข้อความใดจะมีความหมายอย่างไร ขึ้นอยู่กับผลทางปฏิบัติของข้อความนั้น ดังนั้น ข้อความ 2 ข้อความ ที่ผลทางปฏิบัติอย่างเดียวกันก็ต้องถือว่ามีความหมายเหมือนกัน
2. ข้อความใดที่นำไปใช้ได้ผลจริง ตามที่คาดหมายข้อความนั้นถือว่าจริง

เจมส์มีโภคปวัดศีรษะอย่างรุนแรงเป็นประจำ แต่เขาพยายามทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ เจมส์ยึดหลักในการครองชีพ 4 ประการ คือ

1. ทำจิตใจให้เบิกบาน ใจบังคับกายได้ เมื่อทำใจให้เบิกบาน ก็จะทำให้ร่างกายสนับายน และเบิกบานไปด้วย เมื่อกีดไม่สนับายนิจ จงทำใจให้เป็นสุข ความไม่สนับายนิจหายไปเอง
2. จงเผชิญหน้ากับเรื่องทุกชีวิตร ด้วยความเข้มแข็งซึ่งจะเป็นทางตัดความทุกข์ได้

3. จงเผชิญหน้ากับชีวิต อย่างกล้าหาญ อย่างกล้าที่เกิดมาจน “ไม่มีความรู้” หรือ “ไม่ส่ายเท” คนอื่นจะเชื่อว่าเราเกิดมาแล้วต้องมีอะไรดีอยู่บ้าง จะมีความเชื่อมั่นในตัวเอง
4. จงตัดความเดย์ตัวในทางเลวนหรือทางชัว จงทำตัวให้เกิดความเดย์ตัวในทางที่ดี เจนส์ถึงแก่กรรมเมื่อ ค.ศ. 1910 รวมอายุได้ 68 ปี (อบรม สินกิباط, 2518 : 172)

แนวคิดทางปรัชญาในผลงานของเจนส์

Pramatism : A new Name for Some Old Way of thinking, 1907 (ลัทธิปฏิบัตินิยม : ชื่อใหม่สำหรับวิธีเก่าบางกรະแสขของความคิด) เจนส์ได้แสดงทฤษฎีนี้ว่า ต่อความเป็นจริงของโลก เรียกว่าทฤษฎี ความหมายและความจริง (Theory of meaning and truth) เป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งของลัทธิปฏิบัตินิยม ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเป็นจริงของโลกเป็นสิ่งซับซ้อนมาก ไม่สามารถรู้ได้ด้วยวิธีใดเพียงวิธีเดียว จะใช้ญาณหรือผัสสะอย่างโดยย่างหนึ่งก็ไม่ได้ เพราะความเป็นจริงเดียวกันอาจมองได้จากหลายแง่หลายมุม ดังนั้นความจริง หรือความหมาย หรือความรู้ ต้องอาศัยด้วยขบวนการต่าง ๆ ในธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่หลายอย่างที่ซับซ้อน นอกจากนั้นยังเกี่ยว กับความสนใจของผู้คิดอีกด้วย

มนุษย์เป็นผู้สร้างความจริงตามความสนใจของตน ปรัชญาของเจนส์ได้ชี้ว่า ลัทธิมนุษยนิยม (humanism) ความเป็นจริงหรือวัตถุในตนเอง เป็นชายแดนที่ไม่เกี่ยวกับมนุษย์ (Unhumanized fringe) ความจริงจึงเป็นการประดิษฐ์ (Invention) ไม่ใช่การค้นพบ (Discovery) ต้าหากประดิษฐ์แล้วใช้ได้ผลตีก็ถือว่าใช้ได้ แต่การประดิษฐ์ดังกล่าวต้องอยู่ในขอบเขตของความจริงที่เป็นความพร้อมใจ (Convention) เพราะมุ่งพิจารณาเพียงแต่ความท่านกลาง留意 ๆ แต่ที่อาจพิจารณาได้

เจนส์ได้อธิบายลักษณะที่เป็นแนวทางตัดสินความจริงว่า ต้องประกอบด้วย work, Lead propitiously, satisfy, cash value, practical differences ซึ่งรวมแล้วหมายความว่า “มีประสิทธิภาพทางปฏิบัติ”

Essays in Radical Empiricism (1912)

ลัทธิประสมการณ์นิยมแบบจิต ให้รวมเข้าความรู้สึก (Feeling) เข้าอยู่ในประสมการณ์ ด้วยได้แก่ การรู้สึกคาดการณ์ (onticipating) การคอย (expecting) ความกลัว (Fearing) และ

การสงสัย (doubting) นักจากานั้นยังรวมถึงความรู้สึกทางศีลธรรม ศุนห์หรือะและศาสนา (moral, aesthetical และ religious feeling) ประสบการณ์ทั้งหมดเรียกว่า “ประสบการณ์บริสุทธิ์” (pure experience) ประสบการณ์รวมเป็นจิตกิจกว่าประสบการณ์อื่น

ประสบการณ์ไม่เป็นทั้งอัตโนมัติหรือปัจจัย แต่เป็นมัตยกติ คือ กลาง ๆ ถ้าพิจารณาในแง่ เป็นประสบการณ์อยู่ก็เป็นอัตโนมัติ ถ้าพิจารณาในแง่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์บริสุทธิ์ก็เป็น ปัจจัย เดสการ์ต์คิดว่าความคิดกับสิ่งที่คิดเป็น 2 สิ่งแยกกัน แต่เจนส์คิดว่าเป็นสิ่งเดียวกันใน ประสบการณ์ ทั้งความคิดและสิ่งที่คิด ด ต้องเป็นแก่พิจารณาต่างกันของประสบการณ์เดียวกัน

เจนส์ได้รวบรวมลักษณะของความคิดไว้ใน “The Stream of Thought” ได้ 5 ประการ คือ

1. ความคิดเป็นส่วนหนึ่งของผู้คิด ไม่มีความคิดโดย ๆ อย่างที่นักอุดมการณ์นิยมสอน ความคิดของแต่ละคนเป็นประสบการณ์ส่วนตัว เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
2. ความคิดไม่หยุดนิ่ง จะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่เสมอ ไม่ใช่เป็นอัตตาหรือตัวตนที่ เป้าดูการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ เช่น ฝ่ายอุดมการณ์นิยมสอน
3. ความคิดของแต่ละคนต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ ทำให้ ความคิดเป็นกระแทกแห่งสำนึก (Stream of consciousness) ฝ่ายอุดมการณ์นิยมคิดว่าเป็น อัตตาเจนส์อีกว่าประสบการณ์เกิดต่อเนื่องกันโดยไม่มีช่องว่าง
4. ความคิดยอมมีวัตถุแห่งความคิดที่ไม่ใช่ตัวเอง
5. ความคิดยอมเลือกคิดตามความสนใจ ความเข้าใจ ของมนุษย์แต่ละคน ไม่มีวันที่จะ สมบูรณ์และเป็นปัจจัยได้

สรุปขั้นตอนการปฏิบัตินิยม

1. ขบวนการปฏิบัตินิยมคุณภาพเด่นแล้วเหมือนกับว่าส่งเสริมเสรีภาพอย่างกว้างขวาง แต่ เมื่อปฏิบัติจริงกลับทำลายเสรีภาพอย่างอยยับและทำลายโดยไม่ให้รู้ตัว โดยที่ผู้เสียเสรีภาพยัง มั่นใจว่า ตนยังมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราคำสอนของลัทธินี้เนื้อต่อการโฆษณาให้เชื่อว่า สนับสนุนเสรีภาพได้ง่าย

2. ปัจจุบัน ปรัชญาลัทธิปฏินิยมเป็นปรัชญาของการบริหารทุกประเภทและทุกระดับ ตั้งแต่การบริหารประเทศ บริหารธุรกิจ บริหารองค์กร ตลอดจนการวางแผนท่องเที่ยวดูงาน การวางแผนทุกระดับต้องยึดเอาประสิทธิภาพเป็นหลัก มิฉะนั้นจะไม่ได้รับความร่วมมือ (กีรติ บุญเจ็อ, 2522 : 85 -93)

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey ค.ศ.1859 - 1952)

จอห์น ดิวอี้ เป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของอเมริกัน เกิดเมื่อปี ค.ศ.1859 ที่เมืองเบอร์ลิงตัน (Berlington) นลร์สเวอร์มอนต์ (Vermont) ประเทศสหรัฐอเมริกา ดิวอี้มีพื้นเพมาจากชนบท เขามีความสนใจในกิจกรรมและกีฬาต่าง ๆ เช่นเดียวกับวัยรุ่นขณะนั้น แต่ไม่มีความสามารถดีเด่นทางด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ เขายังได้รับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยเวอร์มอนต์ (University of Vermont) การศึกษาในปีแรกเป็นไปอย่างธรรมชาติ เมื่อขึ้นปีที่ 2 ดิวอี้ได้ศึกษาวิชาสรีรวิทยา และได้ศึกษาตำราของโภมัส เยนร์ แฮกส์ลีย์ (Thomas Henry Huxley) ซึ่งเขายังให้ความสนใจเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นเขายังได้ศึกษาทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ซึ่งเร้าความสนใจเขายังเป็นอย่างยิ่ง โดยปกติดิวอี้จะสนใจในศาสตร์ไปฟังเทศน์ทุกวัน ดิวอี้มีความเชื่อว่า ชีวิตมนุษย์เป็นไปตามเจตนารมณ์ทางศีลธรรมของบุคคล ในขณะที่ แฮกส์ลีย์เชื่อว่า ชีวิตมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นไปตามโลกวัตถุที่ล้อมรอบตัว

จะเห็นได้ว่าความเชื่อของดิวอี้และแฮกส์ลีย์นั้นแตกต่างกันมาก ดิวอี้จึงพยายามศึกษา งานหลักของแฮกส์ลีย์อย่างละเอียด เพื่อว่าจะพบข้อที่จะพอประสานกันได้บ้าง งานศึกษาของ ดิวอี้เริ่มเดินขึ้น เมื่อเขายังเรียนมหาวิทยาลัยปีสุดท้าย ดิวอี้ได้คะแนนยอดเยี่ยมในวิชาปรัชญา เขายังได้รับการศึกษาเมื่ออายุได้ 19 ปี

หลังจากนั้นดิวอี้ไปเป็นครูสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนในชนบท รัฐเวอร์มอนต์ และเพนซิลเวเนีย อายุ 2 ปี ดิวอี้สนใจปรัชญาศาสตร์สิ่งและได้ศึกษาปรัชญาต่าง ๆ ภายใต้การนำของ ศาสตราจารย์ H.A.P. Torrey ซึ่งเคยเป็นศาสตราจารย์สอนปรัชญาแก่เขา

ในปี ค.ศ.1882 ได้ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย จอห์น 霍พกินส์ (Johns Hopkins) เมื่อปัลติมอร์ ดิวอี้ได้ศึกษากับอาจารย์ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น G. Stanley Hall, Charles Pierce

และสำคัญที่สุดคือ George Sylvester Morris นักศึกษาปรัชญาเยเกล (Hegel) นักปรัชญาชาวเยอรมันนี ผู้สอนปรัชญาเยเกลแก่ดิวอี้ ซึ่งมีผลทำให้ดิวอี้สามารถประนีประนอมปรัชญาความคิดทางศีลธรรมของเขากับอิทธิพลของวัตถุสิ่งแวดล้อมของยักซ์ลีย์และดาวินได้ ดิวอี้กล่าวว่า “วัตถุเป็นเพียงภาพมายาหมายมีตัวตนไม่” ส่วนเยเกลกล่าวว่า “พิภพนี้และสภาพสิ่งทั้งปวงในพิภพโดยสาระจริง ๆ แล้วเป็นจิต และรีวิตคือ การต่อสู้เพื่อไปสู่จิตสากลแห่งพระเจ้า (Universal of God)” ดิวอี้ได้ปรัชญาเอกในปี ค.ศ.1884

ระหว่างปี ค.ศ.1884 - 1888 ดิวอี้ไปเป็นผู้บรรยายวิชาปรัชญา ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกน

ระหว่างปี ค.ศ.1888 -1889 ดิวอี้ไปสอนวิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยมินิโซเชต้า แล้วกลับไปมหาวิทยาลัยมิชิแกน และในที่สุดย้ายไปสอนที่มหาวิทยาลัยชิคาโกในขณะนั้นดิวอี้ได้พิมพ์หนังสือเล่มแรกเรื่อง Psychology มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตวิทยา ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ดิวอี้ใช้ชีวิตอยู่ภาคตะวันตกตอนกลางถึง 16 ปี เข้าได้เห็นสังคมการเมืองเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง โลกเต็มไปด้วยการต่อสู้ คนที่ก้าวเดี่ยงมักพบกับความสำเร็จ ร่ำรวย แต่ยังมีคนส่วนมากโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ เช่น ชิคาโก มีชีวิตที่น่าเกทนา ดิวอี้จึงหันมาสนใจปัญหาสังคม พยายามหาทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนพากันให้ดีขึ้น ปรัชญาของดิวอี้จะมุ่งแต่การปรับปรุงสังคม และสภาพสังคมขัดแย้งกันซึ่งเกิดจากการประท้วงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยและความก้าวหน้าทางอุดสาหกรรม (อบรม ศินภิบาล, 2518 : 14 - 16)

ในปี ค.ศ. 1891 ดิวอี้ได้พิมพ์หนังสือชื่อ Outlines of a critical Theory of Ethics

ในปี ค.ศ. 1894 ดิวอี้ได้พิมพ์หนังสือชื่อ The Study of Ethics : a Syllabus

ในปี ค.ศ. 1894 – 1904 ดิวอี้ได้เป็นหัวหน้าภาควิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยชิคาโก และที่นี่เอง เขายังสร้างโรงเรียนตัวอย่าง เรียกว่า “โรงเรียนทดลอง (Laboratory School)” ในปี ค.ศ. 1896 ภายหลังคนที่สถาปัตย์ไปมักเรียกว่า “โรงเรียนดิวอี้ (Dewey School)” เขายังดำเนินกิจการโรงเรียน โดยมีอลิซ (Alice) ภารยาเป็นผู้ช่วย โรงเรียนนี้ไม่มีวิชาที่โรงเรียนอื่น ๆ เรียน ไม่มีตัวและที่นั่งเรียนนักศึกษาให้ความเห็นว่าการจัดโรงเรียนแบบนี้คงจะดำเนินได้ไม่นาน แต่โรงเรียนกลับเจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนวิัฒนาการมาเป็นโรงเรียนจัดการศึกษาแบบใหม่

แนวคิดเรื่องการศึกษาของดิวอี้

ดิวอี้พยายามชี้ให้เห็นว่าการศึกษาแบบเก่า (Traditional) หรือแบบอนุรักษ์ (conservative) มีข้อดีและข้อเสียอย่างไรและการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressive) มีลักษณะเด่นอย่างไรบ้าง ในหนังสือเรื่อง EXPERIENCE AND EDUCATION ดิวอี้ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการศึกษาที่มีประสบการณ์เป็นพื้นฐานไว้อย่างชัดเด่น ดิวอี้มีความเห็นว่าการศึกษาที่ถูกต้องไม่ได้ขึ้นอยู่กับแบบเก่าหรือแบบก้าวหน้าเพียงระบบใดระบบหนึ่ง ปรัชญาของดิวอี้เป็นปรัชญาที่จะท่อนออกมาระดับในเรื่องการศึกษาที่ยกย่องประสบการณ์ทั้งปวงที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้สถานการณ์ที่เป็นจริงทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และสังคม รวมทั้งความเชื่อที่เป็นระบบที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ นอกจากนั้นดิวอี้ยังได้มีโอกาสสร้างโรงเรียนทดลองขึ้นเพื่อเสนอความคิดทางการศึกษาแบบที่มีประสบการณ์เป็นพื้นฐาน

การศึกษาแบบเก่ากับแบบก้าวหน้า

ระบบการศึกษาที่เป็นมาในสมัยโบราณมีลักษณะเด่นที่ส่อง ล้วนมากเป็นการศึกษาที่ถือว่าปรัชญาจิตนิยมเป็นพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษาที่ถือแนวความคิดแบบจิตนิยมนี้ อาจเรียกได้หลายชื่อ เช่น ทฤษฎีสารัตถนิยม (essentialism) การศึกษาแบบเก่าหรือการศึกษาแบบอนุรักษ์ การศึกษาแบบนี้สูญเสียการเรียนรู้ไปแล้ว แต่ดังนี้คือ

1. มองจากแง่ของปัจเจกชน จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การปลูกฝังระเบียบวินัยทางศีลธรรมและปัญญาให้แก่ปัจเจกชน ระเบียบทั้งสองประการนี้สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ถ้ามองในแง่ของสังคม จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การปลูกฝังถ่ายทอดมรดกสำคัญ ๆ ทั้งหมดของบรรพบุรุษให้แก่ผู้เรียน

2. หลักสูตรโรงเรียน คือ การถ่ายทอดเนื้หาความรู้ ทักษะทางปัญญา และคุณค่าที่สำคัญซึ่งได้รับการจัดระเบียบไว้แล้วแก่ผู้เรียน

3. การสอน คือ การถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน ครูเป็นตัวจัดการสำคัญในกระบวนการการสอน ศิลปะในการสอนต้องได้ผลและมีประสิทธิภาพ

4. บทบาทของโรงเรียนในสังคม ก็คือ การรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่รับสืบทอดต่อมา ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งทางสังคม โรงเรียนไม่มีหน้าที่เปลี่ยนแปลงสังคมที่เคยเป็นมา โรงเรียนมีหน้าที่ ฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบในการรักษาและปกป้องวัฒนธรรมไว้

การศึกษาแบบเก่ามีเป้าหมายหลัก คือ การเตรียมเด็กหรือผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบในอนาคต และให้มีความสำเร็จในชีวิต โดยจัดหาข้อมูลและแบบฝึกหัดที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สอนไว้ให้พร้อมมุล เนื้อหาวิชาความรู้จะประกอบด้วยส่วนที่เป็นเรื่องราวและการฝึกหัดที่เคยทำได้ผลมาแล้วในอดีต หน้าที่หลักของโรงเรียนคือการถ่ายทอดความรู้ของคนรุ่นเก่าแก่คนรุ่นใหม่ร่วมทั้งกฎเกณฑ์ความประพฤติอันเหมาะสมที่ต้องทดแทนแต่อดีต ลักษณะท่าทีของผู้เรียนจะเป็นไปในรูปใดรูปหนึ่งดังต่อไปนี้ เช่น ว่านอนสอนง่าย ย่อนน้อม เชือฟัง ฯลฯ ในการสอนต้องใช้หนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทำราเป็นหัวใจสำคัญของความรู้ในอดีต ครูหรือผู้สอนเป็นผู้พากผู้เรียนให้ไปสมัผัสกับสิ่งเหล่านั้นอย่างได้ผล ครูจึงเป็นผู้ทำให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์ ความประพฤติแพร่ขยายไปสู่ผู้เรียน (ประทุม อัจฉริยะ, 2528 : 83 - 84)

นักการศึกษาแบบก้าวหน้าหรือพากเสรีนิยม (Liberal) เชื่อว่า การศึกษาเป็นการพัฒนาจากภายในความคิดเรื่องการศึกษาแบบก้าวหน้าเกิดจากความไม่พอใจ การศึกษาแบบเก่าที่บังคับให้ผู้เรียนจำเป็นต้องรับมาตรฐาน เมื่อหา และวิธีการของผู้ใหญ่ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก เป็นการฝืนความสามารถของเด็กที่จะรับสิ่งเหล่านั้น จนทำให้เด็กไม่กระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกระบวนการทางการเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ที่ครูสอนมา การเรียนก็คือ การรับเอาสิ่งที่กำหนดไว้แล้วในหนังสือ และในสมองของผู้ใหญ่ ความรู้ที่นำมาสอนเป็นความรู้ที่หยุดนิ่งหากกับว่ามันเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปโดยไม่นึกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต กลับคิดว่าอนาคตคงจะเหมือนกับอดีต และเราเก็บยังคงใช้ความรู้เดิมนั้นเป็นเนื้อหาการศึกษาต่อไปอีกทั้ง ๆ ที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นักการศึกษาแบบก้าวหน้ามองเห็นว่าการศึกษาควรเป็นไปในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. การศึกษา คือ ความต้องการจำเป็นของคนที่มีอิสรภาพ และโรงเรียนเป็นผู้นำความก้าวหน้าทางสังคม เป็นสถาบันที่ใกล้ชิดประชาชนและเป็นหลักของชีวิตทางสังคม
2. โรงเรียนเป็นแหล่งของเสรีภาพ เป็นสถาบันที่เด็กสามารถเรียนรู้ความหมายของประชาธิปไตยและอิสรภาพอย่างแท้จริง
3. ระบบการสอนแบบเก่ามีแต่แบบฝึกหัดที่ให้ท่องจำไปข้างหน้า เกี่ยวกับเรื่องที่เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง เมื่อกันทุก ๆ คน ทำให้ลະเลยกความแตกต่างระหว่างบุคคลไป

การศึกษาแบบใหม่นี้มีระบบที่คัดค้านความคิดแบบเก่าทุกด้าน ในระยะแรก ๆ สำนักงานเป็นการคัดค้านกันด้วยอารมณ์และบางครั้งก็ขาดข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง แต่ข้อโต้แย้งเหล่านี้กลับกลายเป็นแนวโน้มทางการศึกษาที่สำคัญในสหรัฐอเมริกาที่คนสนใจกัน ดิวอี้เอ็งก์เป็นนักคิดที่อาจถือได้ว่าเป็นหัวเรียวหัวแรงคนหนึ่งในการปรับปรุงระบบการศึกษาในยุคของเขาระบบที่ให้พื้นที่ทางการศึกษาแบบใหม่นี้ ดิวอี้กล่าวว่าในการสร้างปรัชญาการศึกษาแบบใหม่นี้ เราจะพบหลักการร่วมบ่างประการซึ่งปรากฏอยู่ตามโลงเรียนแบบก้าวหน้าที่มีอยู่บนหนังกล่าว คือ เป็นการเปลี่ยนการกำหนดบังคับจากเบื้องบนหรือจากภายนอก มาเป็นการพัฒนาภายในตัวของแต่ละบุคคล เปลี่ยนจากการเนียบวินัยภายนอกมาเป็นกิจกรรมอิสระ เปลี่ยนจากการเรียนรู้จากหนังสือและครูมาเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ที่ได้มาโดยการท่องจำกับเปลี่ยนไปเป็นการได้มาโดยรู้ว่ามันเป็นภารกิจทางในการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการในชีวิต-จริง การเตรียมตัวสำหรับอนาคตที่ห่างไกลได้ถูกยามาเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับชีวิตปัจจุบันจากจุดมุ่งหมายที่หยุดนิ่งและเนื้อร้าที่ตายตัวได้เปลี่ยนมาเป็นความรู้เกี่ยวกับโลกที่เปลี่ยนแปลง

การศึกษาแบบก้าวหน้ามีรากฐานความเชื่อว่ากระบวนการมีประสบการณ์ที่เป็นจริงกับการศึกษาเป็นสิ่งที่สมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การพัฒนาหลักการสำคัญของการศึกษาแบบก้าวหน้าจึงขึ้นอยู่กับความคิด ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “ประสบการณ์” เป็นสำคัญ .... (ประทุม อัจฉริยะ, 2528 : 85 - 87)

ดังนั้นสิ่งสำคัญคือคุณภาพของประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้ให้การศึกษาที่จะต้องเลือกสรรประสบการณ์ที่มีประโยชน์ มีคุณค่า และในเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่ประสบการณ์อื่น ๆ ที่จะตามมาในภายหลัง ดิวอี้ได้เสนอหลักเกณฑ์กว้าง ๆ สำหรับเลือกประสบการณ์เพื่อใช้ในการศึกษาดังนี้ คือ

1. ประสบการณ์ต้องมีความต่อเนื่องกัน (Continuity of experience) หลักเกณฑ์นี้หมายความว่าเราจะต้องแยกได้ว่าประสบการณ์ใดเป็นประสบการณ์ที่มีค่าทางการศึกษาและประสบการณ์ใดไม่มีค่า ประสบการณ์ที่ไม่มีค่า คือ ประสบการณ์ที่ทำให้ประสบการณ์อื่น ๆ ที่จะตามมาซึ้งกัน.....ดิวอี้คิดว่าการศึกษา คือความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย ศติปัญญา และคุณธรรม ดังนั้นประสบการณ์ที่เลือกสรรมาจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ดีที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงาม หลักการสร้างความต่อเนื่องของประสบการณ์ในการศึกษา

ต้องมีอยู่ทุกรายะ แม้ดาวีจะไม่เห็นด้วยกับการศึกษาแบบเก่า แต่ก็ยอมรับในแต่ที่ว่าการศึกษาแบบเก่ามิได้ขาดประสบการณ์ที่มีคุณค่า เพียงแต่ไม่สามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นให้มาเชื่อมต่อกับปัจจุบันและอนาคตได้เท่ากัน

2. ประสบการณ์ต้องเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างปัจจัยภายในตัวนุชชย์กับสถานการณ์ภายนอก ดิวีจึงต้องการศึกษาแบบเก่าตรงที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับปัจจัยในตัวนุชชย์ ส่วนการศึกษาแบบก้าวหน้ากลับไปเริ่มต้นจากปัจจัยภายในเป็นสำคัญ ความจริงนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องประกอบด้วยทั้งสองส่วน คือ ปัจเจกชนและสภาพแวดล้อมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

สรุปความคิดของดิวีว่า การศึกษาคือ กระบวนการสร้างสรรค์ ประสบการณ์ใหม่ที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ประสบการณ์จึงเป็นทั้งวิถีและเป้าหมายของการศึกษา (ประทุม ชังกรโนนิท, 2528 : 89 - 92)

โรงเรียนทดลองของดิวี

ในปี ค.ศ.1896 ดิวี และเพื่อนร่วมงานได้สร้างโรงเรียนทดลอง (Laboratory School) ขึ้นที่มหาวิทยาลัยชิคาโก โรงเรียนแห่งนี้มีความสำคัญในประวัติของขบวนการเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่ก้าวหน้าด้วยเหตุผลหลายประการคือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาของดิวี จะได้รับการทดสอบและทำให้กระจ่างโดยนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นจริง

2. โรงเรียนทดลองแห่งนี้ ซึ่งต่างจากโรงเรียนแบบก้าวหน้าที่มีอยู่ในขณะนั้นจะเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า การศึกษาจะเป็นไปในรูปแบบใด ถ้าแนวความคิดของดิวีประสบผลสำเร็จเป็นปฏิบัติ

3. ผู้ก่อตั้งโรงเรียนจะได้รับฟังความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์จากนักการศึกษา และพากเสรินนิยม เพาะะในครองสร้างของโรงเรียนและความสัมพันธ์ภายในโรงเรียนของรัฐที่มีอยู่ในขณะนั้นส่วนมากไม่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดขวางอิสระและเสรีภาพของปัจเจกชน ดังนั้นในการตั้งองค์กร ในการบริหารงานของโรงเรียนทดลอง ดิวีและเพื่อนร่วมงานจึงพยายามไม่ให้ผู้บริหารโรงเรียนยึดอำนาจมากเกินไป

แนวความคิดพื้นฐานของโรงเรียนทดลอง คือ ความเชื่อที่ว่าโรงเรียนควรเป็นชุมชนอิสระ ชุมชนหนึ่ง เป็นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีชีวิตและทำงานในชูนานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนและโรงเรียนเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นตัวอย่างของหลักการแบบประชาธิปไตย องค์ประกอบที่สำคัญของโรงเรียนทดลอง มีดังต่อไปนี้

1. องค์กรและการบริหารงานของโรงเรียน โครงสร้างและรูปแบบของการบริหารงานควรเป็นไปในลักษณะที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนทุกระดับ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันเองระหว่างครุภัณฑ์เรียน เป็นชุมชนแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดชีวิตแบบประชาธิปไตยในห้องเรียน

ในชุมชนประชาธิปไตยต้องทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวางแผนงานและนโยบายร่วมกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน สมาชิกทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โรงเรียนทดลอง ก็เช่นกันเน้นความร่วมมือของนักเรียนในการวางแผนและการประเมินผลงาน ส่วนครุภัณฑ์สอนเป็นเพียงผู้เสนอแนะให้นักเรียนมีชีวิตอยู่ในสังคม โดยไม่ได้บังคับให้นักเรียนเชื่อตาม แต่ครุภัณฑ์สอนเลือกสภาพแวดล้อมให้นักเรียนมีการสนองตอบที่ถูกที่ควร

ระบบบริหารงานในโรงเรียนทดลองประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าแผนก ผู้บริหารแต่ละคนรับผิดชอบเป็นส่วน ๆ การแบ่งเป็นแผนก ๆ เน้นความรับผิดชอบมากกว่าเน้นการใช้อำนาจ ผู้ปกครองนักเรียนก็มีบทบาทในโรงเรียนด้วย ในชูนานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน สมาชิกสมาคมผู้ปกครองของโรงเรียนทดลองได้รับการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมของโรงเรียน

2. หลักสูตรและการสอนในโรงเรียนทดลอง การจัดระบบบริหารงานสอนในโรงเรียนทดลอง เป็นการบริหารแบบกระจายอำนาจไปสู่แผนกวิชา (departmentalization) ซึ่งยังไม่เป็นที่นิยมกันนักในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสมัยรัฐสูงเมอริกาในขณะนั้น เพราะระบบนี้ผู้รับผิดชอบเดิมที่ คือ ครุภัณฑ์สอนรายวิชาในแผนกนั้น ๆ ซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา แต่โดยทั่วไปเรามักนิยมครุภัณฑ์ในระดับประถมศึกษาว่าต้องสอนได้ทุกวิชา ยกเว้นวิชาภาษาไทย ศิลปะ ดนตรี พลศึกษา

ครุภัณฑ์ศูนย์ของตัวขี้ต้องเป็นครุภัณฑ์ที่มีพื้นฐานในเนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ค่อยแนะนำเสนอแนวทางแก่ผู้เรียน แต่ต้องให้ความสนใจที่ตัวผู้เรียนและการตอบสนองของเข้าในเนื้อหา วิชานั้น โรงเรียนทดลองนี้แบ่งเป็นแผนกต่าง ๆ เช่น อนุบาล ประวัติศาสตร์ (ซึ่งหมายถึงสังคม

ศาสตร์) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติและคณิตศาสตร์ คณะกรรมการศาสตร์และอุตสาหกรรม ศิลปะ ดนตรี ภาษาฯ ฯลฯ

มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นในโรงเรียนทดลองอีกอย่างหนึ่งคือ ไม่มีการให้คะแนนเด็กนักเรียน (ungrade) ใน การเรียนแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสนใจและความสามารถของเด็ก โดยเน้นความแตกต่างส่วนบุคคล.....ไม่มีการทำแบบฝึกหัด (Lesson) หรือการบ้าน (assignment) และไม่มีการสอบไล่ (Examination) หน่วยการสอนเรียกว่า “กิจการ” (enterprise)

โรงเรียนทดลองของดิฉันเป็นโรงเรียนที่สะท้อนให้เห็นความคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับทฤษฎีประสบการณ์ของดิฉัน และเป็นการบูรณาการการศึกษาแบบก้าวหน้าอย่างถูกต้อง โดยโง่ไป สัมพันธ์กับความก้าวหน้าของสังคม (ประทุม อังกรโนหิต, 2528 : 93 - 97)